

บทนำ

1. ความหมายของจิตวิทยาพัฒนาการและการศึกษา

พัฒนาการ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ไปในทางที่ดีตามระยะเวลาของมนุษย์ต่อเนื่องกันไปเป็นลำดับขั้นอย่างมีระบบไม่มีการย้อนกลับ ลำดับขั้นที่เกิดหลังจากการลักษณะของเดิมไว้ด้วย การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้มองเห็นความแตกต่างได้ชัดเจน (ภาควิชาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2517:38 ; English and English, 1985 : 148) การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย หมายถึง รูปร่างสูงใหญ่ขึ้น โครงสร้างกับขนาดของอวัยวะภายในใหญ่ขึ้น มีลักษณะทางกายใหม่ ๆ เกิดขึ้น เช่น พัฒนา ลักษณะทางเพศเกิดขึ้น เช่น มีประจำเดือน มีหนวด เสียงแต่พรว่า มีขนในที่สับ ส่วนลักษณะทางกายที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์จะค่อย ๆ หายไป เช่น ต่อมไทด์ ไข่ อ่อน พัฒนาม ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์และสังคม คือ สามารถควบคุมความโกรธให้ออกมาในรูปที่สังคมยอมรับ เนื่องจากมีประสบการณ์และสติปัญญาเพิ่มขึ้น เป็นคนมีจริยธรรมและมีความเชื่อทางศาสนา และการเปลี่ยนแปลงทางสติปัญญา คือ มีความรู้ความคิดความเข้าใจและมีเหตุผลมากขึ้น (Hurlock, 1972 : 27-28)

แบบแผนการพัฒนาของแต่ละคนจะแตกต่างกันบางคนพัฒนาข้าบ้างคนพัฒนาเร็วหรือบางคนก็พัฒนาไปเหมาะสมกับวัย พัฒนาการทั้งสี่ด้านอาจดำเนินไปไม่พร้อมกัน เช่น บางคนร่างกายเจริญเติบโตเต็มที่แต่จิตใจยังเป็นเด็กคือไม่รู้จักควบคุมอารมณ์ ไม่ใช้เหตุผล เรียกว่าโตแต่ตัว

การศึกษา เป็นขบวนการที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ คือให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีงาม มีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะเพิ่มขึ้น มีทัคคติที่ดีสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข (มุกดา ศรียิ่ง, และคณะ, 2523:1) การศึกษาจึงมีส่วนช่วยในการพัฒนาการ เช่น ฝึกให้เด็กคิดแก้ปัญหาได้ อ่านมากและมีประสบการณ์มากก็คิดได้กว้างขวางมีเหตุผลมากขึ้น

จิตวิทยาพัฒนาการและการศึกษา จึงเป็นการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลตามขั้นพัฒนาการโดยเน้นวัยรุ่นซึ่งเป็นวัยเรียน และศึกษาขบวนการต่าง ๆ ที่จะจัดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยให้สอดคล้องกับขั้นพัฒนาการ

2. จุดมุ่งหมายของการศึกษาจิตวิทยาพัฒนาการและการศึกษา

วิชาจิตวิทยาพัฒนาการและการศึกษาเป็นวิชาบังคับสำหรับนักศึกษาที่เตรียมจะประกอบอาชีพครู ครูมีหน้าที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ครูกับผู้เรียนจึงต้องมีความสัมพันธ์กันอย่างมาก มีการส่งและรับข่าวสาร ครูเปรียญเสมอผู้ส่งจะต้องส่งข่าวสารให้ผู้เรียนรับได้นั่นคือต้องเข้าใจเกี่ยวกับตัวผู้รับและเข้าใจวิธีการส่งอย่างได้ผลด้วย ฉะนั้นจุดมุ่งหมายของวิชานี้มีดังนี้

1. เพื่อให้เข้าใจขั้นพัฒนาการด้านต่าง ๆ ตามแนวความเชื่อของนักจิตวิทยาพัฒนาการ และจัดการศึกษาให้เหมาะสมสมกับขั้นพัฒนาการของผู้เรียน
2. เพื่อให้เข้าใจว่าผู้เรียนแต่ละคนแตกต่างกัน ทั้งความต้องการ ความสามารถ ความตั้งใจ ซึ่งความแตกต่างเหล่านี้จะมีผลต่อพฤติกรรม ทำให้ครูยอมรับและพร้อมจะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ซ้อมเสริมผู้เรียนอ่อนและสนับสนุนผู้เรียนเก่ง
3. เพื่อให้ทราบพฤติกรรมของผู้เรียนที่อาจเกิดในห้องเรียนจนทำให้การเรียนการสอนชั่งงั้น หรือไม่มีประสิทธิภาพ เช่น การแกล้งเพื่อน การคุยกัน การไม่ทำงานที่ครูมอบหมาย รวมทั้งวิธีการที่ครูจะควบคุมพฤติกรรมดังกล่าวให้เป็นไปตามที่ครูต้องการ
4. เพื่อให้ทราบวิธีการนำหลักจิตวิทยาการเรียนการสอนมาใช้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ เช่น การสร้างเจตคติที่ดี และหลักการการสร้างแรงจูงใจ เป็นต้น
5. เพื่อให้สามารถตั้งจุดมุ่งหมายเชิงพุทธิกรรมเพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล
6. เพื่อให้เข้าใจกระบวนการเรียนรู้ตามแนวความเชื่อของนักจิตวิทยาการเรียนรู้ และนำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน

3. ขอบข่ายและเนื้อหาของจิตวิทยาพัฒนาการและการศึกษา

กระบวนการศึกษามีองค์ประกอบสี่ประการ คือ ผู้เรียน จุดมุ่งหมายของการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล (DeCocco, 1968) จิตวิทยาพัฒนาการและการศึกษาจึงมุ่งศึกษาลักษณะผู้เรียนโดยเน้นพุทธิกรรมตามขั้นพัฒนาการด้านต่าง ๆ และเน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล จุดมุ่งหมายการสอนเชิงพุทธิกรรมและกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น การสร้างเจตคติที่ดี ทั้งวิธีการสร้างบรรยายการในห้องเรียนที่ทำให้ครูและผู้เรียนมีแรงจูงใจในการเรียนและทำให้การเรียนการสอนบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ รวมทั้งการแนะนำในโรงเรียน เนื้อหาวิชานี้จะไม่กล่าวถึงการวัดและประเมินผล ซึ่งนักศึกษาจะเรียนรู้ได้จากวิชาการวัดผลและประเมินผลการศึกษา